

Udeleženci strokovne ekskurzije z dobitnikom Murkove nagrade za življenjsko delo, zasl. prof. dr. Zmagom Šmitkom, pred gradom Hrastovec, oktobra 2014.

Foto: Anja Serec Hodžar.

Predstavitve publikacij Slovenskega etnološkega društva in Hrvaškega etnološkega društva na mednarodnem posvetu *13. vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo*, Dolenjske Toplice, novembra 2014.

Foto: Anja Serec Hodžar.

NAČINI ŽIVLJENJA NEKEGA DRUŠTVA

Slovensko etnološko društvo je v letu 2015 praznovalo 40-letnico obstoja. Ob tej priložnosti smo se odločili organizirati posvet o današnjem položaju stanovskih društev. K sodelovanju smo zato povabili sorodna društva, ki delujejo na področju kulturne dediščine in humanističnih ved, predvsem društva iz širšega slovenskega prostora s statusom društva v javnem interesu na področju kulture oziroma znanosti.

Spodbudili smo jih, da spregovorijo o naslednjih vidikih delovanja društev:

- Kakšna je vloga njihovega društva v stroki in znanosti?
- Kakšen pomen ima društvo za širšo javnost?
- Kje društvo pridobiva finančna sredstva, kako jih porablja in kakšne načine financiranja bi si želeli od državnih institucij (ministrstva, agencije ...)?
- Kakšen dialog s pristojnim ministrstvom si želijo?
- Kako društvo vidi svoje delovanje in svojo vlogo v prihodnosti?

K pogovoru smo povabili tudi Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za znanost, da predstavita svoje poglede na sodelovanje in pričakovanja do društev v javnem interesu na področju kulture in znanosti.

Stanovsko društvo slovenskih etnologinj in etnologov, kulturnih antropologinj in antropologov

Stanovska društva igrajo v družbi in stroki različne vloge, ki se med seboj sicer prepletajo, vendar obstajajo tudi neodvisno druga od druge. Te vloge se razvijajo postopoma,

ko društvo preide od skupine zainteresiranih in zavzetih posameznikov v širši format, ki postane neodvisen od posameznih, točno določenih oseb. So kot različni načini življenja, ki se med seboj prepletajo.

22. oktobra 1975 je bilo z združitvijo Slovenskega etnografskega društva in Etnološkega društva Jugoslavije – podružnice za Slovenijo ustanovljeno Slovensko etnološko društvo. Od Slovenskega etnografskega društva je podedovalo izdajanje *Glasnika SED*, tako je pričujoča številka že 56. letnik te periodične publikacije. Marca 2015 je društvo beležilo 338 članov. Leta 2006 je društvo pridobilo status društva v javnem interesu na področju kulture, 2007 pa tudi na področju raziskovalne dejavnosti. Društvo združuje etnologue in kulturne antropologe, ki so zaposleni v zelo različnih strokovnih in znanstvenih institucijah, študente etnologije in kulturne antropologije ter ljubitelje, ki delujejo na področju ohranjanja dediščine, večinoma gre za lastnike zasebnih zbirk.

Slovensko etnološko društvo in njegovi člani

Prav člani so tisti, zaradi katerih in v interesu katerih društvo prvenstveno deluje. Glede na zelo različne službe, v katerih so zaposleni etnologi, je društvo prostor, kjer se lahko srečujejo in izmenjujejo informacije (na primer muzealci s konzervatorji). Mnogi študenti prav preko društva prvič pridejo v stik s širšim krogom etnologinj in etnologov. Posamezni društveni dogodki, sploh etnološki večeri, so priložnosti za polemiko. Ponujajo nam priložnost, da

* Anja Serec Hodžar, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja, predsednica Slovenskega etnološkega društva (2013–); ZRC SAZU, Glasbenonarodopisni inštitut, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; anjahodzar@gmail.com.

strokovnjaki iste stroke izrazimo različna mnenja in poglede; polemika je včasih tudi ostra, težimo pa k temu, da bi bila konstruktivna. Skozi raznovrsten društveni program je članom omogočeno, da se posvetijo tistim vsebinam, ki jih osebno želijo raziskovati oziroma se jim posvečati, pa tega v okviru redne službe ne morejo, oziroma službe sploh nimajo, kar je zadnja leta vse pogostejše. Nekateri tako izvajajo posamezne projekte, ki prinesejo tehtne in oprijemljive rezultate in tako zadovoljijo svoje ambicije, ob tem pa tudi društvu prinesejo kvalitetne rezultate. Seveda je društvo tudi prostor za sproščeno druženje. Družabno življenje društva ohranja društveno dinamiko in je spodbuda za aktivno delovanje članov društva, ki je seveda prostovoljno.

Poleg tega da društvo deluje v interesu svojih članov, je poklicano tudi k kritični presoji njihovega dela in delovanja, predvsem kadar je le-to povezano s samim društvom. Temu se znotraj društva posvečata predvsem dva organa: Častno razsodišče Slovenskega etnološkega društva in Delovna skupina za etnološko etiko.

Društvo kot posrednik med stroko in znanostjo

Stroka in znanost delujeta vsaka po svojih pravilih in pri našata različne rezultate. V interesu širše vede je, da med njima poteka stalen pretok rezultatov, saj ta pretok generira razvoj vede, jo dela konkurenčno in omogoča odzive na potrebe sodobnega časa. Društvo se trudi spodbuditi in omogočati ta pretok preko društvene dejavnosti, saj so njegovi člani tako strokovnjaki kot znanstveniki. Tudi društvene nagrade so namenjene obojim, saj vsak na svojem področju delovanja dosegajo vrhunske rezultate.

Izmenjava spoznanj, rezultatov in izkušenj je v okvirih stalnega društvenega dogajanja hitra in neposredna. Znanje se prenaša med različnimi strokovnimi polji in, kar je izjemnega pomena, med različnimi generacijami. Poleg tega društvo izvaja nekatere aktivnosti, ki te dosežke in spoznanja širijo tudi izven društvenih okvirov, v širšo javnost. S tem tudi izvaja svojo nalogo kot društvo v javnem interesu na področju kulture in znanosti.

Slovensko etnološko društvo izvaja raznoliko izobraževalno dejavnost. Etnološki večeri so tematsko zastavljeni pogovori, namenjeni aktualnemu dogajanju na področju etnološkega dela, izvedenih je od tri do pet etnoloških večerov letno. Strokovne ekskurzije članom društva ponujajo možnost, da se seznani z vsebinami v širšem prostoru. Ekskurzije so tematske in vključujejo ogled inštitucij, kjer delajo etnologi in s tem predstavitev njihovega dela. Tudi vodenje večinoma prevzamejo etnologi, ki se ukvarjajo s tistim prostorom. Diskusije niso prvenstveno namenjene predstavitvi vsebine, kot je to v navadi pri drugih obiskovalcih, ampak samemu delu, procesu nastanka, kaj so želeli doseči, kakšne so bile težave pri delu in kako so jih reševali ... Cikel okroglih miz *Aktualno* je namenjen razpravi v širšem krogu ljudi, kjer enkrat letno govorimo

o tisti trenutek najbolj aktualni temi. Domači in mednarodni strokovni in znanstveni posveti, ki jih prireja društvo, so prav tako namenjeni predstavitvi najnovejših izsledkov in razširjanju novega znanja. K izobraževalni dejavnosti spada tudi omogočanje opravljanja študentske prakse za študente Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Vsa izobraževanja so skrbno organizirana in vsebinsko tehtna. Udeleženci izobraževanj pridobijo novo znanje, ki ga lahko koristno uporabijo pri svojem rednem delu. Žal vedno manj inštitucij podpira svoje zaposlene pri udeleževanju društvenih izobraževanj. Strokovne ekskurzije smo morali prestaviti na sobote, ker vedno več članov v svojih inštitucijah ne more upravičiti društvenih strokovnih ekskurzij kot izobraževanje in morajo za udeležbo jemati dopust. Na posvetih, tako domačih kot mednarodnih, s prispevki sodelujejo različni raziskovalci, strokovnjaki in znanstveniki, o vsebini prispevkov pa vedno presojajo programski odbori, ki zagotavljajo ustrezno raven. Kljub temu ugotavljamo, da ima vedno več članov težavo z udeležbo in naletijo na nerazumevanje v inštitucijah, kjer so zaposleni. Želeli bi si več priznanja oziroma podpore inštitucij, saj se tudi cenovno trudimo izpeljati aktivnosti z minimalnimi stroški za udeležence. Kot že omenjeno, deluje društvo v javnem interesu na področju kulture in znanosti, posledično obe ministrstvi tudi finančno podpirata njegovo delovanje. Finančna sredstva so pridobljena na podlagi predloženega programa in glede na višino pridobljenih finančnih sredstev menimo, da obe ministrstvi ocenjujeta, da delamo zelo dobro. Zato upamo, da bosta ministrstvi spodbudili strokovne in znanstvene inštitucije, da bodo tudi društveni izobraževalni program znova priporočili svojim zaposlenim in jih spodbujali k izobraževanju, kot je bilo to običajno v preteklosti.

Poročila o vseh aktivnostih so objavljena v *Glasniku SED*. Na ta način so z vsebinami seznanjeni tudi tisti, ki se aktivnosti ne udeležijo. Za tiste, ki v aktivnostih sodelujejo, jih organizirajo, vodijo ali izvajajo, je objava v *Glasniku* dodatna promocija njihovega dela in dosežkov. Publicistična dejavnost je sploh ena izmed najpomembnejših dejavnosti društva in ji je namenjen tudi velik delež finančnih sredstev. *Glasnik* je periodična publikacija, ki izide v štirih številkah letno, pogosto združenih v dvojno izdajo. V njem je prostor za znanstvene objave, strokovne prispevke, poročila, ocene, študentske objave, društveno dejavnost, polemike in drugo. Iz ozko društvenega glasila je zrasel v znanstveno periodično publikacijo, vpisano v več baz podatkov, kar piscem omogoča doseganje pomembnih znanstvenih rezultatov.

Iz *Glasnika* izhaja tudi društvena zbirka Knjižnica Glasnika SED, ki je nastala zaradi potrebe po objavi daljših tekstov, predolgih za periodično publikacijo. Tudi v tej zbirki v letu 2016 pričakujemo 50. izdajo. Pri publikacijah, ki izidejo v zbirki, je poudarek na vsebinski kvaliteti teksta.

Društvo tako ni le vez med stroko in znanostjo, ampak ju obe povezuje s širšo javnostjo, znotraj obeh pa povezuje tudi različne generacije.

Delovanje društva v širši javnosti

V Slovenskem etnološkem društvu se nam zdi prepoznavnost v širši javnosti zelo pomembna. Etnologija je namreč veda, ki ne more obstajati brez širše družbe, brez ljudi, ki živijo življenje, ki ga raziskujemo, brez informatorjev. Prepoznavnost vede, širše poznavanje etnologov, ki so aktivni, promocija dosežkov itn. pripomorejo k temu, da raziskovalci lažje pristopijo do ljudi, si lažje pridobijo njihovo zaupanje in da laična javnost, kadar želi pomoč, lažje pride v stik s strokovnjaki.

Najučinkoviteje dosegamo promocijo na dva načina. Prvi način je podelitev nacionalnih stanovskih nagrad – Murkove nagrade za izjemne etnološke znanstvene in raziskovalne dosežke posameznikov, skupin ali ustanov ali za znanstvene in strokovne dosežke, zaokrožene v življenjskem delu posameznikov. Za znanstvene in strokovne dosežke na področju etnološke vede na Slovenskem (ali o Sloveniji) v preteklem letu podeljujemo Murkovo priznanje, za kontinuirane dejavnosti, večletna prizadevanja ali enkratne dosežke, ki bogatijo, ohranjajo in popularizirajo etnološko znanje pa Murkovo listino. Murkova nagrada in Murkovo priznanje sta namenjena strokovnjakom, etnologom, Murkova listina pa ljubiteljem. Za podelitev nagrad, ki jih podeljujemo vsako leto 11. novembra, skušamo pridobiti čim večjo medijsko pokritost, saj na ta način promoviramo vrhunske dosežke v stroki in stroko samo. Nagrascem so namenjeni posebni etnološki večeri, na katerih je njihovo delo obširneje predstavljeno. Pogosto si njihovo delo ogledamo tudi v okviru ekskurzij, da bi se z njihovim delom seznanilo čim več članov, preko objav v *Glasniku* pa dosežemo tudi večjo odmevnost v javnosti.

Delo z ljubitelji je drugi najpomembnejši način promocije etnologije. Vedno več je ljubiteljev, ki se ukvarjajo z raziskovanjem dediščine in ustvarjanjem zasebnih zbirk. Pri tem pogosto potrebujejo pomoč stroke, od nasvetov do konkretnih napotkov. Delovna skupina za ljubitelje organizira različna izobraževanja za ljubitelje, v katera so vključeni etnologi, ki ta izobraževanja vodijo, pogosto pa se jih udeležujejo tudi študenti, ki na ta način pridobivajo dragocene izkušnje s terenskim delom.

Z mednarodno dejavnostjo društvo ne komunicira zgolj z domačo javnostjo, ampak tudi z mednarodno. V marcu si *Dneve etnografskega filma* zadnja leta ogleda več kot 500 ljudi, predvajani pa so filmi s celega sveta. Veliko tujih filmarjev pride predstaviti svoje filme, tudi publika je mednarodna.

Z aktivnostmi za širšo javnost se skušamo odzivati na aktualna dogajanja, kolikor nam to omogočata čas in finančna nefleksibilnost. Program je namreč potrebno prijaviti v

naprej, zato so med letom možne le tiste spremembe ali dodatne dejavnosti, ki ne pomenijo večje porabe stroškov.

Pridobivanje sredstev

Društvo porablja sredstva za redno delovanje (pisarniški material, poštnine, računovodstvo ...) in za posamezne aktivnosti po vsebinskem programu, ki ga vsako leto potrdi Zbor članov društva. Za redno delovanje društvo sredstva večinoma pridobiva od članov preko članarin in dela dohodnine, delno tudi od prodaje publikacij.

Program dela v okviru programskega financiranja društev financira Ministrstvo za kulturo, znotraj ministrstva spada društvo pod okrilje Direktorata za kulturno dediščino. Razpis zahteva zelo natančno opredelitev aktivnosti in načrtovanje finančnih izdatkov, odstopanja od prijavljenega načrta so kasneje možna le v izjemnih primerih. Kot že omenjeno, je zaradi tega sredi leta težje izvajati nenapovedane aktivnosti, ki zahtevajo večje finančne izdatke. Načeloma je program dobro financiran oziroma dovolj, da se vse aktivnosti izvedejo.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport financira izdajanje *Glasnika SED* v okviru financiranja znanstvenih periodičnih publikacij (preko Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS) in *Dneve etnografskega filma* (preko Slovenske nacionalne komisije za UNESCO).

Pogosto društvo pridobi sredstva tudi od lokalnih skupnosti, predvsem ko gre za sodelovanje pri organizaciji določenih aktivnosti ali pri izdaji monografskih publikacij. V tem primeru so lokalne skupnosti pripravljene podpreti izdajo publikacije, če gre za raziskovalca iz lokalnega okolja ali če je na lokalno okolje vezana vsebina monografije.

Društveno življenje

Društveno življenje teče na videz po utečenih tirnicah, kot da je vedno bilo in vedno bo, neodvisno od tega, kar se v društvu dogaja. Realnost je seveda daleč od tega. Ne v smislu, da je društveno življenje odvisno od točno določenih oseb, odvisno je od tistih, ki v danem trenutku vodijo društvene aktivnosti. V Slovenskem etnološkem društvu trenutno to vsi počnemo prostovoljno, pretežno v prostem času, ki ga je za kvalitetno delo društva potrebno poiskati kar obilo. Za sprotno ohranjanje društvenega življenja, izvajanje programa in administracijo mora biti delo opravljeno profesionalno, saj se vodstvo društva k temu zaveže s sprejetjem funkcij v organih društva. Finančno te funkcije tistim, ki jih opravljajo, ne prinesejo ničesar, so pa dobra referenca in možnost pridobivanja pomembnih izkušenj. Sodobni načini komuniciranja, kot so svetovni splet, elektronska pošta in družabna omrežja, olajšujejo komunikacijo, vendar zahtevajo tudi sprotno vzdrževanje in hitro odzivanje, kar v omejenem času, ki nam je na voljo, ni lahko. Veliko olajšanje je stalen prostor, sedež društva, ki je že leta v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Pogrešamo pa večji obisk članov na društvenih aktivno-

stih. Obisk je sicer dober, vendar bi želeli vsebine predstaviti še večjemu številu članov. Želimo tudi izboljšati komunikacijo s pristojnimi ministrstvi in sorodnimi društvi. Komunikacija s pristojnimi ministrstvi je namreč precej »finančna«, vezana na pridobivanje sredstev za društvene dejavnosti. Društvo sredstva sicer z veseljem sprejema, tu-

di ustrezno poroča o porabi sredstev, vendar menimo, da bi bilo lahko društvo pogostejše povabljenost k posredovanju strokovnih mnenj, k dialogu o reševanju težav v družbi, k reševanju različnih situacij znotraj stroke in podobno. Širši družbi, ki preko ministrstev dejansko financira društvo, bi lahko vrnilo mnogo več, kot zgolj poročila o delu.

SKUPNOST MUZEJEV SLOVENIJE – NEIZKORIŠČENI POTENCIAL

Skupnost muzejev Slovenije (SMS) je organizacija slovenskih muzejev in galerij, ki jih povezuje skupni interes reševanja določenih poklicnih in statusnih vprašanj. S svojim delovanjem naj bi Skupnost predstavljala in promovirala slovenske muzeje in galerije ter prek njih celotno kulturno in naravno dediščino, za katero članice skrbijo. V naših listinah so navedene številne naloge, ki naj bi jih Skupnost muzejev Slovenije opravljala, in sicer:

- aktivno sodeluje pri pripravi zakonodaje in izvedbenih predpisov o varstvu premične kulturne dediščine ter skrbi za reševanje statusnih vprašanj svojih članov,
- zavzema se za celostno ohranjanje naravne in kulturne dediščine,
- usklajuje razvojne usmeritve muzejske dejavnosti,
- skrbi za izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje delavcev z muzejskega področja,
- daje predloge pristojnim organom za organiziranje muzejske mreže,
- sodeluje pri oblikovanju normativov in standardov,
- podpira in krepi muzejsko dejavnost, profesionalno vodenje muzejev in muzejske poklice,
- organizira in podpira sodelovanje med muzeji in muzejskimi delavci,
- pospešuje napredek muzeologije in širi vedenje temeljnih znanstvenih strok,
- spremlja in skrbi za poenotenje ukrepov v zvezi z reševanjem problemov pri izvajanju delovnopravne zakonodaje.

V Skupnosti muzejev Slovenije delujejo številne sekcije, katerih člani skrbijo za izpolnjevanje raznovrstnih nalog Skupnosti. Te sekcije so: sekcija za izobraževanje in komuniciranje, sekcija za konservatorsko-restavratorsko dejavnost, sekcija za dokumentacijo, sekcija knjižnic, sekcija za tehniško dediščino in sekcija za avdiovizualno.

Vse sekcije za svoje člane organizirajo izobraževanja ter spodbujajo sodelovanje na izobraževanjih v tujini, sploh tiste, ki nimajo formalno priznanega izobraževanja v Slo-

veniji (na primer konservatorji-restavratorji). Prav tako sekcije izdajajo publikacije, ki so namenjene izobraževanju in izpopolnjevanju. Organizirajo strokovna srečanja, sodelujejo na prireditvah, kot so *Študentska arena*, *Kulturni bazar* itn. Predsedstvo skrbi za izobraževanje direktorjev, sploh v zadnjem času in glede na vse slabše razmere muzejev in galerij pa se znova obuja ideja za delovanje sekcije direktorjev. Skupnost muzejev Slovenije torej vsekakor skrbi za izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje delavcev ter podpira sodelovanje med muzeji in muzejskimi delavci.

Vendar pa obstajajo področja, v katerih Skupnost muzejev Slovenije ne dosega ciljev, za katere je bila ustanovljena, ali pa se posameznih področij sploh ne loteva. Na žalost moramo priznati, da na področju zakonodaje ter normativov in standardov delamo premalo ali pa sploh ne. Kot dokaz lahko navedem dejstvo, da muzeji še vedno nimamo svojega zakona, *Zakon o varovanju kulturne dediščine* pa pod eno streho združuje dve tako različni področji, kot sta varovanje nepremične in premične kulturne dediščine. Zato je delo muzejev in galerij zagotovo oteženo, pogosto se znajdemo pred vprašanji, na katera ne moremo najti odgovorov in smo pri tolmačenju zakonov odvisni od zakonodajalcev, ki ne poznajo posebnosti delovanja muzejev in galerij. Ne moremo reči, da na tem nihče nikoli ni delal. Vsekakor so bili številni poskusi, da bi se izoblikovali standardi in normativi, a kolikor je meni znano, ti nikoli niso bili dokončani in sprejeti. Tudi v tem trenutku posamezni navdušenci delajo na določenih področjih, a se stvari ne premikajo.

Zakaj se ne premikajo? Govorim lahko le iz lastnih izkušenj. Velikokrat namreč slišim, da nima smisla, saj se tako ali tako nič ne bo spremenilo. Zagotovo je res tudi to, da nimamo zaposlenih, ki bi se lahko resno lotili večjega projekta, niti osebe, ki bi lahko vse koordinirala. Vsi delo opravljamo prostovoljno, v prostem času, kolikor ga sploh imamo. Prav tako nas je zagotovo strah, da bomo z dviganjem prahu vznejevoljili tiste, ki nas financirajo. Vendar pa

* Aleksandra Berberih-Slana, dr. zgodovine, predsednica predsedstva Skupnosti muzejev Slovenije in direktorica muzeja; Muzej narodne osvoboditve Maribor, Ul. heroja Tomšiča 5, 2000 Maribor; aleksandra.berberih-slana@mnom.si.